

УДК 336.64

Ю. О. Єрешко,
к. е. н., доцент, НТУУ "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: 0000-0002-9161-8820
В. Р. Товмасян,
к. е. н., докторант, ПВНЗ "Європейський університет"
ORCID ID: 0000-0002-1802-8939

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15—16.63

ТЕОРІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Yu. Yereshko,
PhD in Economics, Associate Professor,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
V. Tovmasian,
PhD in Economics, Doctoral candidate, Private Higher Educational Institution "European University"

THEORY OF ENTERPRISE FINANCIAL POLICY

У статті досліджено сутність та економічну природу фінансової політики підприємства. Визначено, що вітчизняна наукова думка схильна до асоціювання категорії "фінанси" з державою, на противагу західній, а переважна більшість вітчизняних авторів, фактично, калькує поняття фінансової політики держави переносючи його на мікрорівень, або нівелює сутність політики взагалі. Обгрунтовано, що об'єктивною основою фінансової політики як економічної категорії виступають з одного боку фінанси як система економічних відносин, з іншого — фінансовий менеджмент як система управління, в якій виявляється сутність категорії "політика" в цьому контексті, оскільки остання є інструментом його реалізації. На основі використання методології причинності явищ обгрунтовано сутність категорії "фінансова політика підприємства", що дозволить у подальшому розробку актуального і ефективного механізму її формування і реалізації.

The article explores the essence and economic nature of the enterprise financial policy. It is noticeable that the understanding of the essence, or rather the objectivity, of finance differs in domestic and foreign scientific research: the former usually associate finance mainly with the state, the latter with financial institutions and instruments, which is explained, in our opinion, by the presence of Ukraine in the USSR, where, under the conditions of a command economy, most financial instruments were not used at all, with an obvious lack of need. In addition, there is, already habitual, distortion of the majority of tools used in domestic realities due, in particular, to copying the practice and legislation of the Russian Federation, as opposed to the introduction of existing American or European models, for example: factoring, leasing, venturing, etc., and also, the actual isolation of Ukrainian scientific thought from the world and, rather, its existence within the post-Soviet scope. The overwhelming majority of domestic authors, in fact, traces the concept of state financial policy, transferring it to the micro level, or levels the essence of politics as a general rule. It has been substantiated that the objective basis of financial policy as an economic category is, on the one hand, finance as a system of economic relations, on the other hand, financial management as a management system, in which the essence of the category "policy" is manifested in this context, since the latter is a tool for its implementation. The category "financial policy" is a complex system, the elements of which interact, and then, this system acquires its own specific characteristics in the process of their combination. Therefore, using the methodology of causality of phenomena, that is, with the differentiation of the general, specific and singular, the essence of the category "enterprise financial policy" is justified, which allows to develop an actual and effective mechanism for its formation and

implementation in the future research. Ukrainian scientific thought quite often encounters lexical ambiguities in the interpretation of concepts, which is associated with the borrowing of the terminology from the Western scientific heritage. In the process of interpretation, reductionism or, conversely, an expansion of the interpretation of the content of concepts and categories, both synonymously and in essence, usually occurs. Thus, lexical ambiguity of the term "financial policy" in the Ukrainian language, the long indwelling of Ukraine in the conditions of the Soviet planned economy, a tendency to copy Russian legislation and the Russian experience of using financial instruments well-known in the World, the isolation of domestic scientific thought, etc. became the reasons for the formation of a reduced and peculiar idea of its essence, content and economic nature, and, accordingly, the controversial practical value of the national scientific heritage in a given course. Understanding the essence of financial policy will allow us to form a real idea of the concept, its components, elements, types, etc., and therefore, as a result, to modernize it, thereby increasing its effectiveness and efficiency.

Ключові слова: фінансова політика підприємства, фінанси, фінансово-економічні відносини, політика (politics та policy), фінансовий менеджмент.

Key words: enterprise financial policy, finance, financial and economic relations, politics and policy, financial management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Протягом переважної більшості історії свого існування у вітчизняній науковій думці термін "фінанси" міцно асоціюється із державою, казною, податками. Банківська справа фактично зародилась у Вавилоні у 3000 до н.е., Кодекс Хаммурапі включав збірку правил регулювання банківської діяльності, а Старий Заповіт, разом з давньогрецькими філософами і Кораном, — етичну оцінку лихварства і нарахування відсотків. "Financia" починає широко вживатись у середньовічній і ренесансній Італії (Флоренції, Венеції, Генуї) разом з появою перших офіційних банківських інституцій і, напевне, найвідомішого банку Джованні Медичі, заснованого 1397 року [1] і, вживатись саме у значенні "платіж" [2; с. 24]. Можливо тому, що фінансова наука розвивалась до XV ст. у межах філософії як частина економічної думки, і до кінця XVII ст. — у межах останньої [3], "фінанси" обмежували "платежами на користь держави/монархії", "державними доходами", "державним кредитом" тощо. До того ж, після публікації Жаном Боденом у 1576 році "Шести книг про республіку", в широкий науковий вжиток потрапило значення "фінансів" саме як сукупності ресурсів, направлених на утримання держави [4]. XIX ст. з бурхливим промисловим розвитком і, наступним за ним, переосмисленням виробничих відносин, створенням профспілок, міжнародних фондів і зародженням глобалізаційних процесів дає поштовх для переосмислення фінансової науки в сенсі розширення її об'єктних складових — фінансів господарюючих суб'єктів. Особливого розквіту фінансова наука досягає сьогодні, коли суспільство може широко використовувати фінансові інструменти на свою користь, і державні фінанси мають при цьому подекуди опосередкований вплив — вони безумовно посідають чільне місце в системі господарювання економічних суб'єктів, проте останні мають широке коло фінансових можливостей в досягненні економічної автономії.

Помітно, що розуміння сутності, точніше об'єктності, фінансів відрізняється у вітчизняних і зарубіжних наукових доробках: перші зазвичай асоціюють фінанси переважно з державою, другі — з фінансовими інститутами і інструментами, що пояснюється, на наш погляд, перебуванням України у складі СРСР, де за умов командної економіки більшість фінансових інструментів взагалі не використовувалась за очевидної відсутності потреби. А відтак і досвіду фінансового господарювання приватний сектор вітчизняної економіки майже не має. Крім того, відбувається, звична вже, спотворюваність більшості інструментів використовуваних у вітчизняних реаліях внаслідок, зокрема, калькування практики і законодавства Російської Федерації, напротивагу запровадженню вже існуючих американських або європейських моделей, наприклад: факторингу, лізингу, венчурування тощо [5], а також фактичному ізолюванню української наукової думки від Світової і, радше, існуванню її в межах пострадянського простору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми. Вищезгадана відмінність у поглядах на тлумачення категорії "фінанси" прослідковується тенденційно і у розбіжності використовуваної термінології для окреслення категорії "фінансова політика". Цікаво, що останній термін використовується у зарубіжній (за винятком, здебільшого, пострадянської) науковій думці виключно стосовно фінансів підприємств, корпорацій, ринків і приватного сектору загалом, а вітчизняний науковий доробок застосовує його для опису "цілеспрямованої діяльності держави та інших суб'єктів господарювання у сфері формування, розподілу і використання фінансових ресурсів задля досягнення поставленої мети" [2]. Переважна більшість вітчизняних авторів, фактично, калькує поняття фінансової політики держави переносючи його на мікрорівень, або нівелює сутність політики взагалі. Так, на думку Чайковської В.П., фінансова політи-

ка — "політика, що визначається і проводиться роботодавцями підприємства в інтересах підприємства через фінансові відносини і механізми" [6, с. 247—251]. Сторожук Т.М. і Сторожук Д.Є. наголошують, що: "У результаті проведених досліджень визначено фінансову політику в широкому розумінні — як політику державних органів та держави в цілому в сфері фінансових відносин та у вузькому — як політику конкретного підприємства щодо управління грошовими потоками підприємства для покращення фінансового стану підприємства та досягнення цілей, визначених керівництвом" [7], а авторський колектив підручника "Теорія фінансів" під редакцією проф. В.М. Федосова та С.І. Юрія стверджує таке: "Фінансова політика підприємства є цілеспрямованим використанням фінансів для досягнення довгострокових і короткострокових завдань, визначених засновницькими документами (статутом) підприємства ... Залежно від тривалості періоду і характеру вирішуваних завдань, фінансова політика поділяється на фінансову стратегію і фінансову тактику" [8].

Напротивагу, наводимо тлумачення фінансової політики від Міжнародного Валютного Фонду: "Фінансова політика стосується політики, пов'язаної з регулюванням, наглядом та контролем за фінансовою та платіжною системами, включаючи ринки та установи, з метою сприяння фінансовій стабільності, ефективності ринку та захисту клієнтів, активів та споживачів" [9].

МЕТА СТАТТІ

Зважаючи на вищевикладене та відсутність єдиного підходу у вітчизняній науці до визначення поняття і сутності фінансової політики підприємства, в умовах, коли остання набуває все більшого значення і ваги для раціонального ведення господарської діяльності, вважаємо за доцільне дослідити і розробити категоріальний апарат і теоретико-методологічні засади даної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Об'єктивною основою фінансової політики як економічної категорії виступають, з одного боку, фінанси як система економічних відносин, з іншого — фінансовий менеджмент як система управління, в якій виявляється сутність категорії "політика" в зазначеному контексті, оскільки остання є інструментом його реалізації.

Фінансово-економічні відносини підприємства формуються у таких основних взаємопов'язаних сферах, що охоплюють усі види його господарської діяльності — операційну, інвестиційну і фінансову:

- ринок грошей і капіталу;
- ринок інвестицій [10, с. 10];
- ринок товарів і послуг;

— фіскальні відносини і проявляється через фінансовий менеджмент, матеріальною основою якого виступають грошові і фінансові потоки. Оскільки, в основі фінансових потоків лежить рух фінансових ресурсів, що необов'язково призводить до реального руху грошових коштів та їх еквівалентів, — "в процесі своєї діяльності суб'єкти господарювання здійснюють безліч транзакцій,

не пов'язаних безпосередньо з грошовими коштами, такі як товарні кредити, передача і отримання майна, надання послуг, виконання робіт на безоплатній основі тощо" [11, с. 23—24], трактування фінансової політики як засобу реалізації фінансового менеджменту у [7] як "політики конкретного підприємства щодо управління грошовими потоками підприємства", на наш погляд, не є коректним. Вважаємо фінансову політику підприємства ширшою за управління грошовими потоками, яке є по суті, її складовою і однією з форм виявлення, а відтак ототожнення зазначених понять нівелює, фактично, значну частину фінансових ресурсів, що є об'єктом управління, унеможливаючи тим самим якісний всеохоплюючий аналіз і, як наслідок, породжує зниження ефекту управлінської діяльності.

Вітчизняна наукова думка доволі часто стикається з лексичними неоднозначностями у трактуванні понять, що пов'язано із запозиченням термінології з західного наукового доробку. В процесі тлумачення зазвичай відбувається редуccionізм або, навпаки, розширення трактування змісту понять і категорій, як синонімічно, так і по суті. Так, термін "менеджмент" набуває у вітчизняній науковій літературі більшого сенсу, ніж має насправді. До прикладу, В.Т. Жигалов, Л.М. Шимановська вважають: "Менеджмент є складовою частиною управлінської діяльності, яка реалізує теорію та практику ефективного управління колективами підприємств. Менеджмент охоплює методи і техніку управління підприємствами, спрямовані на досягнення поставленої мети за умов оптимального використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів" [12, с. 36—38], на думку Ф.І. Хміля: "Менеджмент — це система організації колективної праці, ефективного використання ресурсів, концентрації зусиль на безперервному підвищенні якості роботи персоналу підприємства (організації)" [12, с. 36—38]; О.М. Гірняк і П.П. Лазановський розглядають менеджмент як: "складову процесу управління, яка забезпечує координацію дій персоналу підприємства (організації) на всіх його рівнях щодо раціонального використання ним наявних ресурсів із застосуванням наукового підходу, психологічних та етичних норм керівництва" [12, с. 36—38]; а А.С. Большаков, по суті, ототожнює його з доволі розповсюдженим у вітчизняному науковому доробку [13] визначенням фінансової політики: "Менеджмент — це сукупність методів, принципів, засобів та форм управління організаціями з метою підвищення ефективності їх діяльності" [12, с. 36—38].

Кейнсіанський "термінологічний гарמידар" [14] досі панує у вітчизняній науковій думці провокуючи помилкове тлумачення термінів і, наступне за ним, неоднозначне розуміння сутності понять, а відповідно, логічне унеможливлення якісного аналізу систем і процесів, що знижує, а подекуди навіть нівелює практичну цінність більшої частини існуючого наукового доробку.

Категорія "фінансова політика" є складною системою, елементи якої знаходяться у взаємодії, а відтак зазначена система набуває власних специфічних характеристик в процесі їх поєднання [15]. Не будь-який елемент можна відокремити від системи, а відокремивши, можна втратити певну частину його системних власти-

ностей, а отже, застосування класичного редукціонізму, досі властивого економічній теорії зокрема, не виявляється доцільним. Властивості системи не утворюються додаванням властивостей її елементів, і не дорівнюють їх сумі, так само, як і виділення окремого елемента для аналізу не дає об'єктивних знань про систему, або про нього як частини системи. Таким чином, визначення фінансової політики як "сукупності фінансових заходів" [16] або "сукупності заходів щодо цілеспрямованого формування, організації та використання фінансів для досягнення цілей підприємства" [13] не є доречним. Адже такі визначення і є прикладом класичного редукціонізму, що проявляється у відсіканні частини об'єктивної основи досліджуваної категорії, а саме — управлінської складової. Оскільки фінансова політика є інструментом реалізації фінансового менеджменту, вона має розглядатись виходячи із функцій, які вона виконує, виступаючи елементом цієї системи, одночасно генеруючи специфічні властивості досліджуваної категорії.

"Політика" і "управління" тривалий час не розмежовувались у їх осмисленні, розвиваючись в умовах філософських учень і догматичних доктрин, доповнюючи і суперечачи одна одній у діалектичній протиставності, набуваючи спільних характеристик і відмінних рис. І, навіть сьогодні, досліджуючи суть і зміст даних понять, спостерігаємо переплетіння їх навіть поза змістовним контекстом даного дослідження.

Термін "політика" походить від давньогрецького *polis* означає: діяльність самоуправління полісом (містом), і надалі — "мистецтво управління" [17]. На сьогодні існує багато тлумачень цього поняття, а відповідно і дотичних до нього, що пояснюється лексичною неоднозначністю терміну. Так, англійська мова вирішує цю проблему використовуючи *politics* для суспільної сторони явища і *policy* — в якості опису інструмента управління [17]. Однак дану неоднозначність можна використовувати і позитивному ключі, розглядаючи систему різних характеристик для більш якісного різнобічного розуміння явища.

Проліферацією терміну світова наукова думка завдячує Аристотилеві, який в однойменному трактаті розмірковує про закономірності і проблеми розвитку давньогрецьких держав, теоретичну побудову ідеального полісу, формулює теорію управління, трактуючи політику як "цивілізовану форму діяльності спільноти, спрямовану на досягнення загального блага" [18]. Він писав: "Політика — це найвеличніша наука, що, головним чином, і управляє" [18].

Визначення політики як процесу знаходить своє відображення у працях філософів і мислителів античної доби і середньовіччя і, якщо перші розуміли її як концепт поєднання волі і традицій (по суті, формуючи уявлення про політичну (управлінську) свідомість, на якій буде наголошено нижче), другі, з активно домінуючим поширенням християнства, — як вияв "волі і дії Бога" [19]. Останнє трактування пояснюється "переосмисленням", а точніше модифікацією, Томою Аквінським Аристотилевої політичної доктрини в розрізі поєднання філософського вчення останнього з Біблією, з висвітленням і особливим наголосом на деякі елементи системи в аспекті просування християнських цінностей:

моралі, божественної природи, духовності тощо, що пояснюється посиленням впливу церкви на життя і побут суспільства, а відтак, його економіку і політичну систему.

Настання Епохи Відродження дає змогу відійти від божественного лобювання і осмислення сутності "політики" повертається у наукову і суспільну площину. До того ж у контексті цього дослідження цей історичний період набуває особливого значення, оскільки з відходом від богословської догматичності в науці, і політиці зокрема, відбувається формулювання Френсісом Беконом перших положень науки управління (посередньо дотичних до політики) в праці "Про розпорядність" [12, с. 9]. Рене Декарт, Джон Локк і Шарль де Монтеск'є — представники нової історії — революційним чином підходять до трактування "політики" Нової Доби як виявлення волі, засноване на законі, його силі і обов'язковості [20]. По суті, це стає деяким наріжним каменем у наступному розмежуванні "двох політик" і "управління", оскільки базування однієї з "політик" на законі і праві надає специфічних рис даній системі, відмежовуючи, фактично, суспільну політику від управлінської. Поступово, у науковій свідомості закріплюються поняття "правління" і "управління" [12, с. 10], а вчення про "політику" починають поділятися, в контексті лексичної особливості даного поняття в українській мові зокрема, на політику державну (суспільну) і політику як управлінський інструмент. Так, Маркс і Кант вже розділяють *politics* та *policy*, а політика з "мистецтва управління" перетворюється, або розмежовується на "мистецтво використання можливостей" і "прагнення до участі у владі" [17; 21].

Однак, навіть з вищезгаданим розділом наукового світу, у працях Макіавеллі, Парето та інших, що трактують поняття як реалізацію прагнення до влади, через владу, використовуючи директивний і силовий підходи [21], політика зберігає свою сутність процесу, дії, радше, ніж набору "... заходів..." [13; 16].

На цьому етапі вже більш-менш чітко прослідковується відмежування загального, особливого і конкретного в розумінні "політики". Конкретне не здатне існувати відокремлено від загального, проте володіє специфічними рисами і виявляє ознаки загального в повторюваних сторонах. Тобто політика (управлінська) є частиною загального, набуваючи і повторюючи риси "політики" загалом, і водночас є окремим, конкретним, володіючи відмінними характеристиками, заснованими на власних специфічних функціях. Таким чином, фінансова політика підприємства реалізуючи фінансовий менеджмент має характеристики, властивості і функції "політики" і "управління", виступаючи специфічним синтезом двох ширших від неї категорій. Зокрема запропоноване австралійським письменником Хелом Колбатчем пояснення сутності "політики" як те, яким чином практики використовують <теорію> для формування способів дії [22, с. 26] надає йому властивостей оперативності, виявляючи тим самим прикладні функції явища. Колбатч описує такі основні аспекти політики: 1) політика ґрунтується на повноваженнях; 2) політика передбачає наявність експертного знання; 3) політика пов'язана

з порядком, адже вона передбачає наявність системи й узгодженості та встановлення обмежень на поведінку посадових осіб [22, с. 26, 20; 23]. На основі цього, у [23] виділено 3 основні прикладні функції політики, а саме: функцію здійснення (державного) управління, аналітично-прогностичну та функцію прийняття політичних рішень. Очевидно, що наведені функції виявляють дотичне або загальне для елементів досліджуваних систем, тобто притаманні як суспільній стороні явища, так і управлінській.

"Управління — невід'ємна риса будь-якої саморегулюючої системи ... <воно> ... виступає найвизначальнішим засобом пізнання і перетворення даної системи — суб'єкт управління пізнає закономірності ..., свідомо встановлює цілі, виробляє засоби їх досягнення і вибудовує власну діяльність відповідно до поставлених раніше завдань" [11, с. 47, 50]. Звідси фінансова політика підприємства як конкретне, набуваючи специфічних характеристик загального — управління — має специфічні функції одночасно пізнання, перетворення системи — в нашому випадку: фінансів підприємства і діяльності спрямованої на досягнення певного результату, формуючи складну багатоелементну систему.

Політика виступає наріжним каменем у ефективності управління, оскільки, власне, є його об'єктивною основою. Згадане вище трактування політики античними філософами і мислителями Нової Доби — Декартом, Локком, Макіавеллі, як "виявлення волі", а також описані нами попередньо її аспекти за Х. Колбатчем, зокрема її ґрунтування на повноваженнях, експертних знаннях і порядку, дають можливість припустити, що вона є реалізацією управлінської свідомості індивіда, яка в свою чергу, виступає найважливішим елементом такої системи.

Макс Вебер писав: "У сфері політики є, зрештою, два різновиди смертельних гріхів: байдужість до суті справи (Unsachlichkeit) і (що часто, але не завжди поєднане з нею) безвідповідальність" [24, с. 175—176].

Звідси, на наш погляд, фінансова політика підприємства — цілеспрямована діяльність направлена на прийняття відповідальних рішень стосовно управління фінансами з метою досягнення та збереження фінансової стабільності, економічної безпеки і сталого розвитку підприємства; його стратегічних цілей і тактичних завдань, заснована на розробці альтернативних алгоритмів дій з чітким розподілом повноважень і відповідальності, що забезпечує вбудований контроль її імплементації. Вона є інструментом реалізації фінансового менеджменту підприємства і, виконуючи свої функції, не тільки втілює управлінську сутність останнього, а до того ж приводить у відповідність всі ланки і складові підприємства, виступаючи, тим самим, узгоджувальним елементом цієї складної багатоаспектної системи.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Лексична неоднозначність терміну "фінансова політика" в українській мові, тривале перебування Украї-

ни в умовах планової економіки Радянського Союзу, тяжіння до калькування російського законодавства і російського досвіду використання добре знаних у світі фінансових інструментів, відокремленість вітчизняної наукової думки тощо стали причинами формування редукованого і специфічного уявлення про його сутність, зміст і економічну природу, а відповідно і спірної практичної цінності вітчизняного наукового доробку. Осмислення сутності фінансової політики дозволить сформувати реальне уявлення про неї, її компоненти, складові, види і т.д., а отже, як наслідок, модернізувати її, підвищуючи тим самим результативність і ефективність.

Література:

1. Cameron, Rondo. *Banking in the Early Stages of Industrialization: A Study in Comparative Economic History* (1967)
2. Базецька Г.І. Конспект лекцій з дисципліни "Фінанси" (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" напрямів підготовки 6.030504 — "Економіка підприємства", 6.030509 — "Облік і аудит", слухачів другої вищої освіти спеціальностей 7.03050401 — Економіка підприємства (за видами економічної діяльності) і 7.03050901 — Облік і аудит) / Г.І. Базецька; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2012
3. Фінанси: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — К., 2012. — 687 с.
4. Les six liures de la republique de I. Bodin. Paris: Chez Jacques du Puys, libraire iure, a la Samaritaine. 1577. Retrieved February 10.2018. — via Internet Archive.
5. Особливості венчурного інвестування в Україні як причина гальмування інноваційно-інвестиційного розвитку / Ю.О. Єрешко, Т.П. Лободзинська // Формування ринкових відносин в Україні. — 2014. — № 11. — С. 74—77
6. Чайковська В.П., фінансова політика: підходи до розуміння та значення в діяльності підприємства. Наукові записки. Серія "Економіка". Вип. 23. С. 247—251.
7. Сторожук Т.М., Сторожук Д.Є. фінансова політика підприємства в контексті його внутрішньогосподарської політики. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. № 1, 2011.
8. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с.
9. Code of Good Practices on Transparency in Monetary and Financial Policies, Part 1-Introduction, Approved by the IMF Executive Board on July 24, 2000. URL: http://www.imf.org/external/np/mae/mft/sup/part1.htm#appendix_III
10. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс]: підручник / [А.М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк, М. Д. Білик та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 2-ге вид., перероб. — Київ: КНЕУ, 2017. — 534 с. ISBN 978-966-926-144-1
11. Єрешко Ю.О. Управління грошовими потоками підприємства: дис.... канд. економ. наук.: 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Ю.О. Єрешко. — К., 2012. — 270 с.

12. Мармаза О.І. Основи теорії менеджменту / О.І. Мармаза. — Х.: ТОВ "Планета-принт", 2015. — 139 с. ISBN 978 — 617 — 7229 — 35 -2
13. Дергалюк Б.В., Парфенюк М.В. Економічна сутність поняття "фінансова політика" та принципи її реалізації на підприємстві. Ефективна економіка. № 5. 2017.
14. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Гелиос АРВ, 1999, с. 63.
15. Берталанфи Л. фон. Общая теория систем — критический обзор // Исследования по общей теории систем: Сборник переводов / Общ. ред. и вст. ст. В.Н. Садовского и Э.Г. Юдина. — М.: Прогресс, 1969.
16. Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика) [Текст]: навч. посіб. / О.П. Кириленко. — Тернопіль: Астон, 2002.
17. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Політика>
18. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та перем. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с. — ISBN 966-500-037-3
19. Політичні погляди Томи Аквінського на Інтернет енциклопедії філософії <https://www.iep.utm.edu/aqui-pol/>
20. Jenks, Edward (1900). A history of politics. J.M. Dent & Co. С. 1—164.
21. Blattberg, Charles (July 2001). Political Philosophies and Political Ideologies. Public Affairs Quarterly. 15 (3). P. 193—217. ISSN 0887-0373. SSRN 1755117
22. Колбеч Г.К. Політика: Основні концепції в суспільних науках. Переклад з англійської. — К.: Видав. дім "КМ Академія", 2004. — 127 с.
23. Мармазова Т. Прикладні аспекти реалізації функцій політики [Текст] / Тетяна Мармазова // Політ. менеджмент: Укр. наук. журнал. — Київ: Укр. центр політ. менеджменту, 2009. — № 4. — 44—50.
24. Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. — К., 1998. — С. 173—191. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm>
- References:
1. Cameron, R. (1967), Banking in the Early Stages of Industrialization, A Study in Comparative Economic History.
2. Bazets'ka, H.I. (2012), Konspekt lektsij z dystsyplyny "Finansy" [Summary of lectures on the subject "Finance"], KhNAMH, Kharkiv, Ukraine.
3. Yuriy, S.I. and Fedosov, V.M. (2012), Finansy [Finance], Kyiv, Ukraine.
4. Bodin, I. and du Puys, I (2018), "Les six liures de la republique", available at: <https://www.worldcat.org/title/six-liures-de-la-republique/oclc/1048240550> (Accessed 15 Aug 2020).
5. Yereshko, Yu.O. and Lobodzyn'ska, T.P. (2014), "Features of venture investment in Ukraine as a reason for inhibiting innovation and investment development", Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 11, pp. 74—77.
6. Chajkovs'ka, V.P. "Financial policy: approaches to understanding and importance in the enterprise", Naukovi zapysky. Seriya "Ekonomika", vol. 23, pp. 247—251.
7. Storozhuk, T.M. and Storozhuk, D.Ye. (2011), "Financial policy of the enterprise in the context of its domestic policy", Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, vol. 1.
8. Yuriy, S.I. and Fedosov, V.M. (2010), Teoriia finansiv [Theory of finance], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
9. IMF (2000), "Code of Good Practices on Transparency in Monetary and Financial Policies, Part 1-Introduction, Approved by the IMF Executive Board on July 24, 2000", available at: http://www.imf.org/external/np/mae/mft/sup/part1.htm#appendix_III (Accessed 15 Aug 2020).
10. Poddier'ohin, A.M. Babiak, N.D. and Bilyk, M.D. (2017), Finansovyj menedzhment [Financial management], KNEU, Kyiv, Ukraine.
11. Yereshko, Yu.O. (2012), "Cash flow management of the enterprise", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
12. Marmaza, O.I. (2015), Osnovy teorii menedzhmentu [Fundamentals of management theory], TOV "Planeta-prynt", Kharkiv, Ukraine.
13. Derhaliuk, B.V. and Parfeniuk, M.V. (2017), "Economic essence of the concept "financial policy" and the principles of its implementation at the enterprise", Efektyvna ekonomika, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5574> (Accessed 15 Aug 2020).
14. Kejns, Dzh.M. (1999), Obschaia teoriya zaniatosti, protsenta y deneh [General theory of employment, interest and money], Helyos ARV, Moscow, Russia.
15. Bertalanfy, L. fon. (1969), "General systems theory — a critical review", Yssledovaniya po obschej teoryi system: Sbornyk perevodov [Studies in General Systems Theory: A Collection of Translations], Prohress, Moscow, Russia.
16. Kyrylenko, O.P. (2002), Finansy (Teoriia ta vitchyzniana praktyka) [Finance (Theory and domestic practice)], Aston, Ternopil', Ukraine.
17. wikipedia (2020), "Politics", available at: <https://en.wikipedia.org/wiki/Politics> (Accessed 15 Aug 2020).
18. Aristotel' (2000), Polityka [Politics], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
19. Internet Encyclopedia of Philosophy (2020), "Thomas Aquinas: Political Philosophy", available at: <https://www.iep.utm.edu/aqui-pol/> (Accessed 15 Aug 2020).
20. Jenks, E. (1900), A history of politics, J. M. Dent & Co., London, UK.
21. Blattberg, Ch. (2001), "Political Philosophies and Political Ideologies", Public Affairs Quarterly, vol. 15 (3), pp. 193—217.
22. Kolbech, H.K. (2004), Polityka: Osnovni kontseptsii v suspil'nykh naukakh [Politics: Basic concepts in the social sciences], Vydav. dim "KM Akademiia", Kyiv, Ukraine.
23. Marmazova, T. (2009), "Applied aspects of the implementation of policy functions", Polit. menedzhment, vol. 4, pp. 44—50.
24. Veber, M. (1998), "Sociology. General historical analyzes. Policy", available at: <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm> (Accessed 15 Aug 2020).

Стаття надійшла до редакції 19. 08. 2020 р.